

УДК [159.922.8:316.61]:17.02

Білецька Олена
здобувач ступеня PhD
за спеціальністю 053 «Психологія»
кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
<https://orcid.org/0000-0002-9447-4455>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi22.380

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ДОВІРИ В МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКАХ ЮНАКІВ

Анотація. У статті аналізується проблема розвитку довіри в міжособистісних стосунках юнаків шляхом психологічного супроводу.

Здійснено пошук оптимальних методологічних підходів для її вирішення. З допомогою аналізу наукових праць виявлено, що такими підходами можуть бути: системний підхід, що є підставою для розуміння психологічного супроводу як системи психологічної підтримки і допомоги юнакам у розвитку довіри; екофасилітативного підходу, який спрямовує на екологізацію освітнього середовища, фасилітативну допомогу юнакам в реалізації індивідуальних стратегій у міжособистісних стосунках та залучення внутрішніх ресурсів до розв'язання психологічних проблем; духовно-моральнісного підходу, який орієнтує на актуалізацію духовного потенціалу юнаків та підтримку їхнього духовно-морального становлення. У поєднанні зазначені методологічні засади є підставою для вироблення позитивного ставлення до себе та інших, сприйняття довіри у стосунках з людьми як цінності через зміцнення внутрішніх ресурсів – вершинних духовно-моральних утворень особистості.

На цій основі пропонується проєкт програми розвитку довіри в міжособистісних стосунках юнаків, що полягає у поетапній реалізації роботи в напрямі їхнього духовно-морального розвитку і становлення довірливих стосунків між ними у формах психологічного консультування та психологічного тренінгу. Застосування зазначених форм психологічного супроводу уможливило сприяння усвідомленню духовно-морального змісту довіри та становленню міжособистісних стосунків юнаків, заснованих на позитивному ставленні до світу, до інших та себе.

Ключові слова: міжособистісні стосунки, юнаки, довіра, розвиток довіри, психологічний супровід, системний підхід, екофасилітативний підхід, духовно-моральнісний підхід, психологічна консультація, психологічний тренінг.

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство суттєво посилює потребу людини у спілкуванні та взаємодії з іншими людьми. У цьому процесі індивід не лише отримує задоволення від спілкування, але й реалізує багатогранні можливості для засвоєння досвіду й розвитку своєї особистості. У юнацькому віці міжособистісні стосунки набувають особливого значення у контексті самопізнання і самооцінки, побудови життєвих планів і пошуку сенсу життя, переживання особливої близькості з людьми у дружбі і коханні.

Необхідною умовою міцності і результативності міжособистісних стосунків є довіра, без якої стає неможливим розкриття власного світу і проникнення у світ іншого, його щире прийняття як близької людини, досягнення впевненості та спільності з навколишнім світом. Проте внаслідок відсутності достатнього досвіду спілкування юнаки нерідко помиляються в оцінках якості своїх стосунків з іншими, що є причиною втрати довіри, страждань і зневіри. У цій ситуації важливо допомогти юнаку повернути довіру, відчувати впевненість у собі та в партнерові, у своїх стосунках з ним. Сучасна психологічна наука і практика володіє ефективними методами такої допомоги, одним з яких є психологічний супровід.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. На сучасному етапі розвитку науки накопичено чималий доробок щодо проблеми міжособистісних стосунків, у якому доведено особливе її значення в аспекті задоволення соціальних і особистісних потреб людини (Васянович, 2005; Курсон & Банах, 2018; Ониськів, 2010; Руденко, 2014; Харцій & Трач, 2023). При цьому вчені підкреслюють особливу роль міжособистісних стосунків в юнацькому віці, коли вони становлять одну з основних сфер їх особистісної активності (Баркова & Нудель, 2019; Савчин & Василенко, 2017; Сергєєнкова, Столярчук, Коханова, & Пасека, 2012; Спиця-Оріщенко, 2016; Харцій & Трач, 2023). Останнім часом увагу дослідників привертають питання впливу на міжособистісні стосунки юнаків довіри і зради, можливості розвитку довіри (Лашко, 2020; Лисенко, 2019; О. Шевченко, 2018; С. Шевченко, 2018).

Варто зауважити, що хоча проблема розвитку довіри у міжособистісних стосунках юнаків є ще недостатньо розробленою у вітчизняній науці, останнім часом активізувались пошуки можливостей її вирішення. У цьому аспекті корисними є дослідження, пов'язані з питаннями застосування психологічного супроводу розвитку особистості здобувача освіти (Писклярова & Мацко, 2010; Помиткін та ін., 2019; Турчинова, 2023), підвищення рівня його довіри (Лашко, 2020; О. Шевченко, 2018; С. Шевченко, 2018).

Мета статті полягає у визначенні методологічних засад психологічного супроводу розвитку довіри у міжособистісних стосунках здобувачів вищої освіти юнацького віку та можливостей його реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміння особистості неможливе без врахування її взаємозв'язків та стосунків з іншими людьми. Від якості цих стосунків значною мірою залежать результати становлення, глибинний зміст її «Я» (Руденко, 2014).

Аналізуючи праці вчених, ми отримали можливість виокремити низку тлумачень міжособистісних стосунків. Зокрема цей феномен визначається як: безпосередні зв'язки між реальними людьми в реальних життєвих обставинах (Васянович, 2005), що реалізуються в міжособистісній взаємодії, супроводжуючись суб'єктивними переживаннями її учасників, «будуються на основі ставлень і оцінок людей стосовно один одного» (Руденко, 2014); неформальні взаємини людей, які виникають під час їхньої взаємодії у групі завдяки взаємній привабливості і взаєморозумінню (Ониськів, 2010); система соціально-психологічних зв'язків між індивідами або індивідом (індивідами) і соціальною групою, побудована як емоційно забарвлена особистісно значуща взаємодія (Харцій & Трач, 2023), що виникає в суспільних відносинах і утворює певну атмосферу (соціально-психологічну і духовну) в життєдіяльності людей (Курсон & Банах, 2018); відносини, що реалізуються між людьми як соціальними істотами (Nasuha & Mirza, 2023).

Згідно з висновками дослідників зміст і характер міжособистісних стосунків між людьми залежить від багатьох чинників, серед яких – вікові особливості їхнього розвитку. Як з'ясувалось, міжособистісні стосунки на цьому етапі життя значною мірою зумовлені пошуками сутності власного «Я», прагненням до самопізнання, самоідентифікації (Спиця-Оріщенко, 2016; Баркова & Нудель, 2019). Використовуючи їх як своєрідний соціальний полігон, юнаки шукають однодумців і партнерів для дружби та інтимного спілкування, самоствердження й самовираження у їхньому товаристві (Савчин & Василенко, 2017). Саме тому представники цього віку вирізняються високою комунікативною активністю і водночас, як стверджує Корчакова, характеризуються помітною вибірковістю, спричиненою високими вимогами до партнерів та певним відмежуванням від оточення (Корчакова, 2020).

У спілкуванні з однолітками, на яке здебільшого зорієнтовані юнаки, вони шукають доказів власного значення, розуміння, підтвердження емоційної близькості з людьми (однодумцями, друзями, коханими) у тих референтних для них утвореннях, які заслуговують на довіру, в яких сповідуються близькі їм цінності, підтверджується власна самооцінка (Сергєєнкова та ін., 2012).

Відтак довіра, що є результатом взаємодії з людьми, виявляється в особливому ставленні її суб'єкта до себе, іншого суб'єкта чи об'єкта, у позитивній оцінці їх надійності та безпечності. Невідповідність стосунків цим запитам призводить до помітних негативних наслідків, які суттєво позначаються на розвитку особистості: є причиною переживання самотності, непотрібності, невпевненості в собі, зниження самооцінки і дезорієнтації в навколишньому.

Як свідчить проведене нами дослідження, в якому брали участь здобувачі освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра ВСП «Сарненський педагогічний фаховий коледж РДГУ» (Білецька, 2021), рівень довіри до людей залежить від наявності довіри до себе і зумовлений індивідуальними особливостями та, відповідно, ставленням до інших. Наприклад, низьким рівнем довіри характеризувались юнаки, котрі були впевнені в тому, що інші люди здатні бути невірними, нелояльними, розкривати конфіденційну інформацію, бути нечесними, нездатними до підтримки, коли вона є необхідною. При цьому схильність до недовіри була переважно притаманна егоцентричним, авторитарним, агресивним, емоційно нестабільним юнакам з ригідним мисленням, високим рівнем тривожності, підозрливості і прагненням підтвердити свій статус і престиж. Водночас недовірливість нерідко виявляють фізично слабкі, неуспішні здобувачі освіти.

На наш погляд, ці юнаки потребують допомоги, спрямованої на підвищення рівня довіри. Вагомими можливостями у її здійсненні володіє психологічний супровід – системна, інтегративна психологічна підтримка і допомога психічно здоровим людям, котрі переживають певні труднощі на певному етапі свого життя, «спрямована на створення комплексної системи психологічних, психолого-консультативних і психотерапевтичних умов, що сприяють розвитку знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню, нормалізації стосунків з метою успішної інтеграції та самореалізації особи» (Турчинова, 2023). Розуміння психологічного супроводу як системи орієнтує нас на дотримання системного підходу в його реалізації щодо розвитку довіри у міжособистісних стосунках юнаків: передусім упорядкування мети, завдань, видів і способів діяльності, об'єднання зусиль усіх суб'єктів освітнього середовища.

У пошуку інших орієнтирів, які допомогли б поглибити наше розуміння сутності такого супроводу, ми звернулись до праць, присвячених проблемі розвитку довіри, а також до наукових робіт, в яких розглядаються більш загальні питання психологічного супроводу розвитку особистості в умовах освітнього процесу.

Передусім нашу увагу привернули дослідження, в яких пропонуються програми розвитку довіри особистості до себе. Підвищення її рівня автори пов'язують із виробленням особливого ставлення до себе, яке ґрунтується на самоповазі, визнанні власної цінності, готовності захищати своє «Я», що є важливою передумовою для вироблення довіри у міжособистісних відносинах з іншими людьми (О. Шевченко, 2018). У зв'язку з цим перспективною бачиться така допомога юнакам – здобувачам освіти, яка базується на визнанні їхньої суб'єктності та спроможності вдосконалюватись в умовах рефлексивного освітнього середовища. Беручи за основу такі особистісно орієнтовані засади, С. Шевченко розробила програму екофасилітативного супроводу розвитку довіри до себе у майбутніх психологів, яка базується на засадах обґрунтованого Лушиним екофасилітативного підходу (2002) і передбачає «створення можливості для розвитку самостійності, ініціативності та відповідальності, здатності до творчого вирішення актуальних професійних завдань, готовності до подальшого розвитку майбутнього психолога в професійній діяльності на творчій основі» (С. Шевченко, 2018, с. 204).

Розумінню шляхів розвитку довіри допомагають висновки Лисенка про особливе значення у цьому процесі міжособистісних відносин (стосунків), його детермінованість ціннісними орієнтаціями, оцінками та настановами учасників, безпекою їхніх вчинків і поведінки один стосовно одного, впевненістю у надійності один одного. Водночас викликає

інтерес висловлена ним теза про обумовленість результатів розвитку довіри низкою вагомих чинників, до яких автор відносить: суб'єктні чинники – особливості суб'єкта довіри (рівень базисної довіри, наявний досвід, емоційні і когнітивні стани, стан здоров'я тощо); об'єктні чинники – особливості об'єкта довіри та міжсуб'єктної перцепції; середовищні – відносно постійні та змінні (ситуативні) умови зовнішнього середовища. Посилаючись на висновки Штомпки, дослідник підкреслює динамічність феномена довіри, яка може базуватись на враженнях від соціально-психологічних характеристик партнера (перший рівень); сприйнятті контекстуальних повідомлень та ситуацій, які підтверджують або заперечують довіру (другий рівень); раціональних оцінках та причинній інтерпретації дій і поведінки партнера (третій рівень) (Лисенко, 2019). Як бачимо, розвиток довіри залежить від рівня психологічної компетентності особистості, що виявляється у здатності адекватно сприймати, аналізувати, оцінювати, інтерпретувати партнера (партнерів) та ті конкретні обставини, в яких реалізуються міжособистісні стосунки.

У цьому контексті актуальною бачиться програма розвитку довіри студентів до викладача в закладі вищої освіти (технічному університеті), запропонована Лашко (2020). Авторка цілком слушно вважає необхідним працювати не лише зі студентами, але й з викладачами, готуючи їх до психолого-педагогічного супроводу навчальної діяльності юнаків і пропонує, як і С. Шевченко (2018), дотримуватись засад екофасилітативного підходу. Логіка реалізації запропонованої програми розвивається за двома напрямками: від вдосконалення психолого-педагогічної компетентності викладачів (підготовки до ефективної партнерської взаємодії зі студентами та формування у них стратегії професійної діяльності, спрямованої на позитивні зміни й розвиток довіри) за допомогою тематичних методичних семінарів (перший напрям) до фасилітації ними навчальної діяльності студентів та психологічного екофасилітативного супроводу розвитку довіри (другий напрям) (Лашко, 2020).

Не викликає сумніву, що фасилітація, яка забезпечується екологізацією освітнього середовища, культивуванням екологічного мислення, емпатії й діалогу, конгруентністю викладача, підтримкою самоорганізації студентів, виявленням доцільної директивності та кредиту довіри, пануванням безпеки і комфорту, може сприяти становленню довірчих стосунків, помітному посиленню довіри до викладача (Лашко, 2020). Водночас у контексті розвитку довіри юнаків до себе та до інших людей (інших юнаків), з якими вони знаходяться у стосунках, бачимо важливими ще й такі методологічні засади психологічного супроводу, згідно з якими розширюються його можливості стосовно сприяння усвідомленню цінності себе та іншої людини, гальмування проявів юнацького максималізму й егоцентризму.

На наш погляд, така якість ставлення до себе й до оточуючих визначається у параметрах духовності особистості, зокрема в категоріях моралі. У зв'язку з цим нашу увагу привернув духовно-моральнісний підхід до розуміння психологічного супроводу особистісного розвитку (Помиткін та ін., 2019), який базується на позиціях особистісного та духовно-екзістенціального підходів і спрямований на забезпечення гармонійного характерологічного розвитку особистості. Його основна ідея полягає у допомозі особистості в її духовно-морального становлення: розширенні моральної свідомості і самосвідомості, відтак ускладненні світогляду, наповненні його «духовним сенсом, що сприяє актуалізації духовного потенціалу, розвитку моральної саморегуляції» (Помиткін та ін., 2019, с. 98).

Викликають інтерес принципи зазначеного підходу, які можуть бути покладені в основу психологічного супроводу розвитку довіри у юнаків. Так, логічним і слушним є принцип духовно-моральнісної детермінації, який полягає у визнанні детермінованості нижчих психічних властивостей вищими психологічними якостями (інтелектом, почуттями, волею) та вершинними духовно-моральними утвореннями (духовним потенціалом, моральною свідомістю, спрямованістю особистості), що надає їм значення провідних регуляторів, змістових стимулів емоційно-вольової активності особистості в напрямі

становлення конструктивних рис характеру (у тому числі довіри). Необхідним у реалізації такого супроводу є принцип позитивності у розвитку моральнісних ставлень, сутність якого становить «спрямованість на позитивне прийняття себе, інших людей, проблемних ситуацій і життя в цілому», що спонукає до цінування себе й іншого, сприяє розвитку життєвого оптимізму. Варто погодитись з доцільністю дотримання принципу психоелевації – «морального окультурення характеру» (термін автора), що передбачає розвиток інтернальності, конгруентності юнаків, здатності до самодопомоги (Помиткін та ін., 2019, с. 100).

Виокремлені методологічні орієнтири, що базуються на засадах системного, екофасилітативного і духовно-моральнісного підходів, є підставою для доповнення зазначених принципів ще й такими, як:

- принцип системності – вимагає безперервної і планомірної роботи з реалізації всіх компонентів супроводу;
- принцип науковості – націлює на вибір науково обґрунтованих підходів і методів діагностики і корекції розвитку довіри юнаків;
- принцип екологічності – передбачає розвиток бережливого ставлення до себе та до інших, позитивного сприйняття інших, довіри до внутрішніх механізмів саморегуляції; налаштовує на відмову від директивного впливу на юнаків, допомогу в реалізації ними індивідуальних стратегій у міжособистісних стосунках з іншими;
- принцип профіцитарності – спрямовує на створення позитивного середовища для сприяння активізації власних ресурсів особистості та залучення (у разі необхідності) зовнішнього ресурсу для пошуку оптимального вектора розвитку;
- принцип гуманізму – передбачає повне прийняття особистості юнака, дотримання позиції фасилітації у взаємодії, застосування гуманних методів супроводу з урахуванням його індивідуальних особливостей та суб'єктності;
- принцип успіху – акцентує увагу на стимулювання позитивної мотивації щодо сприйняття інших юнаків та побудови довірливих міжособистісних стосунків з ними.

Відтак основна ідея психологічного супроводу розвитку довіри полягає у забезпеченні системної планомірної роботи, спрямованої на сприяння зміцненню внутрішніх ресурсів особистості, що містяться у вершинних духовно-моральних утвореннях і зумовлюють вироблення позитивного ставлення до світу, до себе, до інших людей та до стосунків із ними. Відповідно його мета бачиться у створенні в освітньому закладі сприятливих психолого-педагогічних умов для розвитку довірливих міжособистісних стосунків здобувачів освіти, а завдання – у здійсненні їхньої духовно-психологічної просвіти, розвитку духовно-моральної свідомості і самосвідомості, готовності до позитивного сприйняття себе та інших, спрямуванні на духовно-моральні стосунки з ними.

Досягнення мети і виконання завдань психологічного супроводу можна забезпечити шляхом послідовної поетапної реалізації роботи з юнаками, що, на наш погляд, передбачає розроблення відповідної програми, її реалізацію в напрямі духовно-морального розвитку юнаків і становлення довірливих стосунків між ними. З огляду на особливості поставлених мети і завдань вважаємо слушним поєднувати в майбутній роботі з юнаками індивідуальні (психологічне консультування) та групові (психологічний тренінг) форми роботи. Згідно з висновками Павлик (Помиткін та ін., 2019), індивідуальне психологічне консультування утворює широке коло можливостей щодо сприяння усвідомленню духовно-морального змісту психологічних проблем та досягненню цінності духовного розвитку, виробленню моральнісного ставлення до себе, людей і світу (визнанню своїх помилок та визначенню способів розв'язання відповідних психологічних проблем), становленню адекватної поведінки та готовності до утримання «системи духовно-моральних меж у міжособистісному спілкуванні» (Помиткін та ін., 2019, с. 105).

Цінність психологічного тренінгу як форми активного навчання полягає у його спроможності позитивно впливати на міжособистісні стосунки, «розвивати ... здібності пізнання і розуміння себе й інших у процесі спілкування» (Писклярова & Мацко, 2010). З допомогою психотерапевтичних, психокорекційних і навчальних методів психологічного тренінгу бачиться можливим надати психологічну допомогу і забезпечити саморозвиток юнаків у напрямі вдосконалення їхніх стосунків через розвиток довіри як духовно-моральної цінності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, здійснений аналіз проблеми розвитку довіри в міжособистісних стосунках юнаків дає змогу стверджувати, що на цьому віковому етапі від якості таких стосунків (зокрема присутності у них довіри) суттєво залежить не лише задоволення потужної у цей час комунікативної потреби, але й результати особистісного розвитку у плані самопізнання, самооцінки, самовираження серед інших, передусім серед своїх однолітків. Проте чимало юнаків не мають достатніх можливостей для побудови адекватних стосунків з іншими через брак довіри до них, до себе, до світу, що негативно позначається на їхніх переживаннях, впевненості в собі та самоефективності.

Очевидним є те, що ці юнаки потребують допомоги у вирішенні проблеми підвищення рівня довіри. Одним зі шляхів її розв'язання може бути психологічний супровід, організований на засадах системного, екофасилітативного і духовно-морального підходів, який дає змогу виробити позитивне ставлення до згаданих об'єктів довіри через зміцнення внутрішніх ресурсів – вершинних духовно-моральних утворень особистості.

У цій роботі ми висловили загальне бачення психологічного супроводу розвитку довіри в міжособистісних стосунках юнаків. Перспективним для майбутніх наукових досліджень вважаємо розроблення програми такого супроводу з урахуванням визначених методологічних орієнтирів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Баркова, Д. Ю. & Нудель, В. О. (2019). Особливості прояву емоційної сфери особистості у формуванні міжособистісних стосунків у юнацькому віці. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Педагогіка і психологія», 19, 32-29.
- Білецька, О.Д. (2021). Проблема довіри та емпатії в контексті міжособистісних стосунків у період ранньої юності. *Психологія: реальність і перспективи*, 17, 31-39.
- Васянович, Г. П. (2005). Педагогічна етика. Львів: Норма.
- Корчакова, Н. В. (2020). Розвиток просоціальності підлітків у контексті формування внутрішньої структури групи. *Психологія: реальність і перспективи*, 14, 109-117.
- Курсон, О. О. & Банах, Л. С. (2018). Міжособистісні відносини. Взято з https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/nkvprtkonfTOM1_108.pdf
- Лашко, О. В. (2020). Програма розвитку довіри до викладача технічного університету. *Габітус*. Серія «Психологія особистості», 18 (2), 77-82.
- Лисенко, Д. П. (2019). Психологічні особливості формування довіри в міжособистісних відносинах. *Теорія і практика сучасної психології*: зб. наук. пр. Класичного приватного ун-ту. Запоріжжя, 4, 135-139.
- Лушин, П. В. (2002). Психологія педагогічної зміни (екофасилітація). Кіровоград: Імекс ЛТД.
- Ониський, О. (2010). Детермінанти міжособистісних стосунків. Взято з https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/11584/2/Conf_2010v1_Onyskiy_O-Determinanty_mizhosobystisnykh_400.pdf
- Писклярова, А. В. & Мацко, Л. А. (2010). Психологічний тренінг як інноваційний метод виховної роботи у вищому навчальному закладі. Взято з onf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Pysklyarova_Matsko.php

- Помиткін, Е. О., Рибалка, В. В., Ігнатович, О. М., Павлик, Н. В., Степановських, З. Л., Радзімовська, О. В., Жмурко, М. Д. (2019). *Психологічний супровід навчання різних категорій дорослого населення* (Н. В. Павлик, Ред.). Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.
- Руденко, Л. А. (2014). Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. *Наукові записки УКУ. Серія «Педагогіка. Психологія»*, 1 (4), 198-207.
- Савчин, М. В. & Василенко, Л. П. (2017). Вікова психологія. Київ: Академія.
- Сергєєнкова, О. П., Столярчук, О. А., Коханова, О. П. & Пасєка, О. В. (2012). Вікова психологія. Київ: Центр учбової літератури.
- Спиця-Оріщенко, Н. (2016). Психологічні особливості розвитку особистості в ранньому юнацькому віці. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки»*, 1(16), 198-201.
- Турчинова, Л. І. (2023). Особливості психологічного супроводу освітнього процесу в кризових умовах. Взято з file:///D:/USER/Downloads/PP_2_2023-35-40.pdf
- Харцій, О. М. & Трач, О. О. (2023). Дослідження міжособистісних стосунків в студентському колективі. *Перспективи та інновації науки. Серія «Психологія»*, 15 (33), 893-903.
- Шевченко, О. М. (2018.). Психологічні особливості розвитку довіри до себе в старшому юнацькому віці. *Теорія і практика сучасної психології*, 6, 180-184.
- Шевченко, С. В. (2018). *Психологічні особливості розвитку довіри до себе у майбутніх психологів*. (Дис. канд. психол. наук, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України). Інституційний репозитарій Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. Взято з <http://psychology-naes-ua.institute/info/262/?page=3>
- Nasuha, S. N. & Mirza, A. (2023). Human relationship. *International Journal of Students Education*, 1 (2), 377-380.

REFERENCES

- Barkova, D. Yu. & Nudel, V. O. (2019). Osoblyvosti proiavu emotsiinoi sfery osobystosti u formuvanni mizhosobystisnykh stosunkiv u yunatskomu vitsi [Features of the manifestation of the emotional sphere of the personality in the formation of interpersonal relationships in adolescence] *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya «Pedahohika i psykholohiia»*, 19, 32-29. [in Ukrainian].
- Biletska, O.D. (2021). Problema doviry ta empatii v konteksti mizhosobystisnykh stosunkiv u period rannoi yunosti. [Problem of trust and емпатії in the context of interpersonality relations in a period early youth]. *Psykhologhiia: realnist i perspektyvy*, 17, 31-39. [in Ukrainian].
- Vasianovych, H. P. (2005). Pedahohichna etyka [Pedagogical ethics] Lviv: Norma. [in Ukrainian].
- Korchakova, N. V. (2020). Rozvytok prosotsialnosti pidlitkiv u konteksti formuvannia vnutrishnoi struktury hrupy [The development of adolescents' prosociality in the context of forming the internal structure of the group]. *Psykhologhiia: realnist i perspektyvy*, 14, 109-117. [in Ukrainian].
- Kurson, O. O. & Banakh, L. S. (2018). Mizhosobystisni vidnosyny [Interpersonal relationships]. Retrieved from https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/nkvprktnkfTOM1_108.pdf [in Ukrainian].
- Lashko, O. V. (2020). Prohrama rozvytku doviry do vykladacha tekhnichnoho universytetu [A program to develop confidence in a technical university teacher]. *Habitus. Seriya «Psykhologhiia osobystosti»*, 18 (2), 77-82. [in Ukrainian].

- Lysenko, D. P. (2019). Psykholohichni osoblyvosti formuvannia doviry v mizhosobystisnykh vidnosynakh [Psychological features of trust formation in interpersonal relations]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii: zb. nauk. pr. Klasychnoho pryvatnoho un-tu. Zaporizhzhia*, 4, 135-139. [in Ukrainian].
- Lushyn, P. V. (2002). Psykholohiia pedahohichnoi zminy (ekofasylytatsiia) [Psychology of pedagogical change (eco-facilitation)]. Kirovohrad: Ymeks LTD. [in Ukrainian].
- Onyskiv, O. (2010). Determinanty mizhosobystisnykh stosunkiv [Determinants of interpersonal relationships]. Retrieved from https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/11584/2/Conf_2010v1_Onyskiv_O-Determinanty_mizhosobystisnykh_400.pdf [in Ukrainian].
- Pysklyarova, A. V. & Matsko, L. A. (2010). Psykholohichniy treninh yak innovatsiinyi metod vykhovnoi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi [Psychological training as an innovative method of educational work in a higher education institution]. Retrieved from onf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Pysklyarova_Matsko.php [in Ukrainian].
- Pomytkin, E. O., Rybalka, V. V., Ihnatovych, O. M., Pavlyk, N. V., Stepanovskyykh, Z. L., Radzimovska, O. V., Zhmurko, M. D. (2019). *Psykholohichniy suprovid navchannia riznykh katehoriy dorosloho naseleння [Psychological support of training for different categories of adults]* (N. V. Pavlyk, Red.). Kyiv: Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
- Rudenko, L. A. (2014). Mizhosobystisni stosunky yak chynnyk sotsialnoho stanovlennia osobystosti [Interpersonal relations as a factor of social formation of a personality]. *Naukovi zapysky UKU. Seriiia «Pedahohika. Psykholohiia»*, 1 (4), 198-207. [in Ukrainian].
- Savchyn, M. V. & Vasylenko, L. P. (2017). Vikova psykholohiia [Age psychology]. Kyiv: Akademiia. [in Ukrainian].
- Serhieienkova, O. P., Stoliarchuk, O. A., Kokhanova, O. P. & Pasieka, O. V. (2012). Vikova psykholohiia [Age psychology]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
- Spytsia-Orishchenko, N. (2016). Psykholohichni osoblyvosti rozvytku osobystosti v rannomu yunatskomu vitsi [Psychological features of personality development in early adolescence.]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Psykholohichni nauky*, 1(16), 198-201. [in Ukrainian].
- Turchynova, L. I. (2023). Osoblyvosti psykholohichnoho suprodu osvitnoho protsesu v kryzovykh umovakh [Features of psychological support of the educational process in crisis conditions]. Retrieved from file:///D:/USER/Downloads/PP_2_2023-35-40.pdf [in Ukrainian].
- Khartsii, O. M. & Trach, O. O. (2023). Doslidzhennia mizhosobystisnykh stosunkiv v studentskomu kolektyvi [Study of interpersonal relations in a student group]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriiia «Psykholohiia»*, 15 (33), 893-903. [in Ukrainian].
- Shevchenko, O. M. (2018.). Psykholohichni osoblyvosti rozvytku doviry do sebe v starshomu yunatskomu vitsi [Psychological features of self-confidence development in older adolescence]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*, 6, 180-184. [in Ukrainian].
- Shevchenko, S. V. (2018). *Psykholohichni osoblyvosti rozvytku doviry do sebe u maibutnikh psykholohiv [Psychological features of self-confidence development in future psychologists]* (Dys. kand. psykhol. nauk, Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy). Instytutsiinyi repozytarii Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. Retrieved from file <http://psychology-naes-ua.institute/info/262/?page=3> [in Ukrainian].
- Nasuha, S. N. & Mirza, A. (2023). Human relationship. *International Journal of Students Education*, 1 (2), 377-380. [in Ukrainian].

PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR DEVELOPING TRUST IN YOUTH INTERPERSONAL RELATIONSHIPS

Olena Biletska

PhD student,

specialty 053 «Psychology»,

Department of Developmental and Pedagogical Psychology,

Rivne State University of Humanities

<https://orcid.org/0000-0002-9447-4455>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi22.380

Abstract. *The article analyzes the problem of developing trust in interpersonal relationships of youth through psychological support. Its relevance is determined, on the one hand, by the importance of trust as a necessary condition for the strength and effectiveness of such relationships, and on the other hand, by the lack of sufficient experience at this age to build them, which leads to a loss of trust.*

The specified research task is solved on the basis of understanding interpersonal relations as a natural manifestation of the social nature of a person, which is manifested in the system of subject relationships with other people, established according to mutual conscious and emotionally colored choices; trust - as a special attitude of its subject to himself, another subject or object, which is based on common values and interests, is determined by a sense of community with a group or with another person and is manifested in a positive assessment of reliability and safety.

The search for optimal methodological approaches for its substantiation was carried out. With the help of the analysis of scientific works, it was found that such approaches can be: a systematic approach, which is the basis for understanding psychological support as a system of psychological support and assistance to young people in the development of trust; an eco-facilitative approach aimed at greening the educational environment, facilitative assistance to young people in the implementation of individual strategies in interpersonal relationships and the involvement of internal resources to solve psychological problems, a spiritual and moral approach that focuses on the actualization of spiritual potential in the process of their spiritual and moral formation.

In combination, the mentioned methodological principles are the basis for developing a positive attitude towards oneself and others, the perception of trust in relationships with people as a value due to the strengthening of internal resources - the highest spiritual and moral formations of the individual.

On this basis, the project of the program for the development of trust in interpersonal relationships of young people is proposed, which consists in the step-by-step implementation of work in the direction of the spiritual and moral development of young people and the formation of trusting relationships between them in the form of psychological counseling and psychological training. The application of the specified forms of psychological support makes it possible to promote awareness of the spiritual and moral content of trust and the formation of interpersonal relationships of young people based on a positive attitude towards the world, towards others and themselves.

Key words: *interpersonal relations, young people, trust, development of trust, psychological support, systemic approach, eco-facilitative approach, spiritual and moral approach, psychological consultation, psychological training.*

Стаття надійшла до редакції 16.03.2024 р.